

ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา
อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

The Development of the Buddhist Leadership of Administrators of High
Schools in Bang Pa-In District of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

พระอภิรัตน์ ฐิตวิริโย (ดาประโคน)

PhraApirat Titaviriyo (Daprakhon)^๑

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย Sudhipong Srivichai^๒

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทศตยาปาปณิกสูตรของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒) เพื่อศึกษาหลักและวิธีการพัฒนาคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทศตยาปาปณิกสูตรของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทศตยาปาปณิกสูตรสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณประกอบด้วยการแจกแบบสอบถามผู้บริหารและครูผู้ทำการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๑๑๒ คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย และการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วย ๑) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และ ๒) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๖ ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า

การศึกษาคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทศตยาปาปณิกสูตรของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าโดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านนิสสัยสัมปโน ด้านวิธโร ด้านจักขุมา

การศึกษาหลักและวิธีการพัฒนาคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทศตยาปาปณิกสูตรของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีการวางแผน มีความรอบคอบ กล้าตัดสินใจ มีความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์และกำหนดทิศทาง มีทักษะด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ มีประสบการณ์ มีความขยันหมั่นเพียรในการฝึกฝน ตั้งใจอดทน ให้ความช่วยเหลือ มองโลกในแง่บวก สร้างความสัมพันธ์ มีจิตอาสา ซื่อสัตย์ จริงใจ มีสัจจะ คำมั่นสัญญา มีจิตใจเป็นกลาง กระจายอำนาจ ส่งเสริมการศึกษา นำหลักธรรมมาใช้ มีเหตุและผล มีความรอบคอบ ใส่ใจประเมินผล สร้างศรัทธาและความเชื่อมั่น

^๑สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^๒คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทศุติยาปาปณิกสูตรสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ด้าน ดังนี้ คือ ๑) ด้านจักษุมา คือ การมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองการณ์ไกล ประกอบด้วย สร้างวิสัยทัศน์ในองค์การมีความรู้ความสามารถ มีการวางแผน มีแนวความคิดใหม่ๆ ๒) ด้านวิจิโร คือ จัดการธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญในงาน ประกอบด้วย ความหมั่นเพียรในการฝึกฝน มีเทคนิคและความถนัด มีความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์การทำงาน มีทักษะความชำนาญในงานมีความตั้งใจอดทนต่อการทำงาน ๓) ด้านนิสสยสัมปโน คือ การมีมนุษยสัมพันธ์ ประกอบด้วย ความสุภาพอ่อนโยน เอาใจใส่ กระตือรือร้น มีใจผูกพันอยู่กับงาน สร้างมิตรภาพ การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น การยกย่องให้เกียรติผู้อื่น

คำสำคัญ : การพัฒนา, ภาวะผู้นำ, เชิงพุทธ

Abstract

The objectives of the study were as follows : 1) to study the administration in accordance with the Tuthiyapaphanikha Sutta of the administrators of high schools in Bang Pa-In District of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, 2) to study principles and development characteristics of school's administrators in accordance with the Tuthiyapaphanikha Sutta of high schools in Bang Pa-In District of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, and 3) to present guidelines for developing administration in accordance with the Tuthiyapaphanikha Sutta for the administrators of high schools in Bang Pa-In District of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The research used mixed methods in which quantitative and qualitative methods were combined. The quantitative data were collected from questionnaires distributed to 112 administrators and teachers who were teaching at high schools in Bang Pa-In District of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. Data were analyzed by using mean and standard deviation. The results were shown in tables and descriptions. The qualitative data were collected through content analysis and interview with 6 samples.

The research findings were as follows :

The study of administration in accordance with the Tuthiyapaphanikha Sutta of the administrators of high schools in Bang Pa-In District of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province revealed that overall was in the high level, and considering the high level in all aspects ranking from highest to lowest: human relation skill, technical skill, and conceptual skill.

The study of principles and development characteristics of school's administrators in accordance with the Tuthiyapaphanikha Sutta of high schools in

Bang Pa-In District of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province revealed that the administrators must have visions and planning. They should be prudent, decisive, creative, critical thinker, directive, skilled in the use of technology, experienced, keen in practicing, hardworking, supportive, optimistic, friendly, service-minded, honest, sincere, promising, and unbiased. Also, they should distribute administrative power, promote education, apply moral codes, be reasonable, be prudent, embrace evaluation, earn faith and confidence from people.

The guidelines for developing administration in accordance with the Tuthiyapaphanikha Sutta for the administrators of high schools in Bang Pa-In District of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province consist of these 3 following aspects. 1) Conceptual skills refer to the vision and foresight including creating organizational vision, having competence, developing plan and creativity. 2) Technical skills refer to the ability to perform tasks, expertise in tasks including be attentive in practicing, skillful, talented, experienced, competent, enthusiastic, and hardworking. 3) Human relation skills refer to the interaction with others including being polite, considerate, enthusiastic, focusing on work, friendly, supportive, as well as showing respect to others.

Keywords : Development, Leadership, Buddhist

บทนำ

การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับอารยประเทศได้นั้น หลักสำคัญก็คือการศึกษา เพราะการศึกษาสร้างคน คนสร้างชาติ ดังนั้นการบริหารการศึกษาจึงควรมีผู้รับผิดชอบที่มีความรู้ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ มีมนุษยสัมพันธ์ มีคุณธรรม และมีสมรรถนะที่จะสามารถบริหารจัดการการศึกษาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของชาติ สามารถผลิตบุคลากรที่เกิดจากผลผลิตทางการศึกษาที่มีคุณภาพ ผู้บริหารที่จัดการบริหารทางการศึกษาจึงต้องมีภาวะความเป็นผู้นำสูง ความเป็นผู้นำสามารถพัฒนาได้ด้วยวิธีการต่างๆ ที่สามารถเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมและนำความรู้ที่นำมาพัฒนาการบริหารการศึกษาได้อย่างรวดเร็วสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในยุคนี้

คุณลักษณะของผู้บริหารเป็นการแสดงออกถึงความสำเร็จของการบริหารงานโดยความมีมนุษยสัมพันธ์ ความมีคุณธรรม เป็นต้น ซึ่งจะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และที่สำคัญคือ เป็นการสร้างศรัทธาในตัวเองให้เกิดขึ้นกับผู้ร่วมงานด้วย (นายอัคราธร สังมณีโชติ, ๒๕๕๐) ดังนั้นภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาถือว่าสำคัญที่สุดใน การนำองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ตั้งมา จำเป็นต้อง อาศัยหลักพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนา มา ชี้นำในการปฏิบัติและถือเป็นอุดมการณ์ในการทำงานอย่างมีอาชีพให้สอดคล้องกับภาวะผู้นำ ในยุคศตวรรษที่ ๒๑ ว่าผู้นำต้องมีความสามารถและฉลาดในการนำพาองค์กรไปสู่การเปลี่ยนแปลงของโลกซึ่งเป็นสังคมนวัตกรรมที่ทุกองค์กร ต้องยอมรับความจริง โดยเฉพาะในกระแสโลก แห่งการแข่งขันในสังคมปัจจุบัน (พระครูโอภาสพนทกิตติ์ (ศักดาแสงทอง), ๒๕๕๗ : ๑๓๗ - ๑๓๘)

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจที่เกี่ยวกับการส่งเสริม และกำกับดูแลการจัดการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท กำหนดนโยบาย แผนและมาตรฐานการศึกษา รวมทั้งการติดตามตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษา และมีความต้องการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมจริยธรรมกระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ การศึกษา จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๓ : ๑) ในการบริหารกิจการใดๆ ก็ตามไม่ ว่าจะเป็นการบริหารรัฐกิจ บริหารธุรกิจ ผู้บริหารในฐานะผู้นำขององค์กรจะต้องมี ภาระหน้าที่ที่จะต้องสร้างความร่วมมือร่วมใจกัน เป็นอย่างดีในการทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์บุคคลที่มีอำนาจในการติดต่อ สัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีอิทธิพลเหนือผู้ตาม สามารถจูงใจคนให้ปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการ หรือคำสั่งของเขาได้ มีอิทธิพลเหนือการปฏิบัติหรือพฤติกรรมของผู้อื่น มี หน้าที่ควบคุมตรวจตรา ประสานงาน วินิจฉัยสั่ง การโน้มน้าวใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทำหน้าที่ของ ตนอย่างดีที่สุด มีประสิทธิภาพสูงสุด สามารถ ทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยเป็นผู้ชักจูงให้ผู้อื่นที่ เกี่ยวข้องร่วมแรง ร่วมใจทำงานเพื่อบรรลุ

วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ด้วยความสมัครใจ มีความกระตือรือร้นมุ่งให้ได้ผลงานดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒. หลักและวิธีการพัฒนาคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอย่างไร

๓. เสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอย่างไร

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตเนื้อหา
๑) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำ, แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ ๒) หลักพุทธธรรมที่แสดงถึงคุณลักษณะภาวะผู้นำที่ปรากฏอยู่ในทฤษฎีปาปนิคสูตร หลักทฤษฎีปาปนิคสูตรประกอบด้วยลักษณะดังนี้ คือจักขุมา คือเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล หรือทักษะทางด้านความคิด วิรุโร คือ เป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในงาน และนิสสยสัมปันโน คือ เป็นผู้ที่มีการมีมนุษยสัมพันธ์ดี หรือเป็นผู้มีทักษะด้านการสื่อสารดี

๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา รองผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา และครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีโรงเรียนจำนวน ๓ โรงเรียน ปีการศึกษา ๒๕๕๙ รวม

ทั้งหมด ๑๕๖ คน จึงคำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางของ Krejcie & Morgan ได้กลุ่มตัวอย่าง ๑๑๒ คน จากนั้นทำการแบ่งกลุ่มตัวอย่าง ด้วยการแบ่งตามแต่ละโรงเรียน และทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling)

๓. แปรต้น ตัวแปรต้นในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ด้านจักขุมา ด้านวิรุโร ด้านนิสสยสัมปันโน

๔. ตัวแปรตาม ได้แก่ แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๕. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารงานวิจัย และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามข้อมูลสถานภาพพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับชั้นเรียน และสถานศึกษา

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตอนที่ ๓ เป็นคำถามแบบปลายเปิด ปัญหา อุปสรรคข้อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สรุปผลการวิจัย

๑. คุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า

๑) ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม พบว่าระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก พบว่าภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านนิสสยสัมปันโน ด้านวิธูโร ด้านจักขุมาตามลำดับ

๒) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านจักขุมา (วิสัยทัศน์) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็น ด้านจักขุมา อยู่ในระดับมากทุกข้อ และเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับ ได้แก่ ผู้นำมีการสร้างวิสัยทัศน์ในองค์กร รวมถึงการมีเจตคติที่ดีและเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ ความรู้ความสามารถของท่าน ผู้นำมีการทุ่มเทเพื่อคุณภาพของผลงานที่ปฏิบัติ ใฝ่ใจรักที่จะปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้ได้ผลดีขึ้น ผู้นำมีเป้าหมายที่ชัดเจนและมีความพอใจในงานที่ปฏิบัติอยู่ และข้อที่มีลำดับน้อยที่สุดคือผู้นำมีแรงบันดาลใจและกระตือรือร้นโดยการทำให้เกิดวิสัยทัศน์ร่วมกันกับผู้อื่น

๓) ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านวิธูโร (ความซื่อสัตย์) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็น ด้านวิธูโร อยู่ในระดับมากทุกข้อ และเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับ ได้แก่ ผู้นำต้องมีเทคนิคและความถนัดในงานที่ทำมีความพร้อมในการทำงานตลอดเวลา ผู้นำมีประสบการณ์และความพยายามที่จะบริหารจัดการอย่าง

ต่อเนื่อง ผู้นำมีความเชี่ยวชาญงาน และมุ่งมั่นที่จะบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และข้อที่มีลำดับน้อยที่สุดคือ ผู้นำสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร มีความมั่นใจในความถูกต้อง ของงานที่ทำทุกเรื่อง

๔) ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านนิสสยสัมปันโน (มนุษยสัมพันธ์) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็น ด้านนิสสยสัมปันโนอยู่ในระดับมากทุกข้อ และเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับ ได้แก่ ผู้นำมุ่งเน้นการสร้าง ความมั่นใจ แจ้างข้อมูลบุคลากรอย่างต่อเนื่อง สร้างความสัมพันธ์ในการทำงานที่ดีต่อบุคลากรและเข้าใจความต้องการของผู้อื่น มีความสัมพันธ์กัน ผู้นำมีความสุภาพอ่อนโยน เอาใจใส่บุคลากร ที่ปฏิบัติงาน เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย ผู้นำมีการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาส และตรวจสอบงานที่มอบหมายอยู่เสมอเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ และข้อที่มีลำดับน้อยที่สุด คือ ผู้นำมีความชัดเจน และให้โอกาสแสดงความคิดเห็น ในงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเอาใจใส่

๒. หลักและวิธีการพัฒนาคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑) การศึกษาหลักและวิธีการพัฒนาคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านจักขุมา (วิสัยทัศน์กว้างไกล) พบว่า การมีวิสัยทัศน์กว้างไกลได้ต้องมีศิลปะหรือกระบวนการสามารถคาดหมายความเปลี่ยนแปลงในอนาคตสามารถเตรียมตนเอง และสามารถเตรียมความพร้อมขององค์กรมี

ความสามารถคาดการณ์หรือทำนายเหตุการณ์หรือปัญหาที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้าและหาทางป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์หรือปัญหานั้นเกิดขึ้นได้สามารถเผชิญปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในขณะที่ปฏิบัติให้ได้ทันที่ความรู้ต้องมีเป็นความจำเป็นผู้รอบรู้การศึกษาตีมีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับงานทุกๆ ไป สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของนางจันทร์เพ็ญ อินโท ที่กล่าวว่า การบริหารคนที่อยู่ในองค์การการศึกษาซึ่งประกอบไปด้วยบุคลากรที่เป็นผู้ทรงภูมิความรู้ การที่จะให้เป็นที่ยอมรับขององค์การจะต้องมีระดับการศึกษาสูงนักบริหารจะทำหน้าที่สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีจะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์มีปัญญามองการณ์ไกลต้องเป็นผู้ฉลาดสามารถในการวางแผนและฉลาดในการใช้คนการเป็นนักบริหารต้องรับผิดชอบในการวางแผนมีความสามารถในการคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคตมีบุคลิกภาพที่ดี สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของนายพรชัย สมพงษ์ ที่กล่าวว่า การเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลต้องเป็นผู้ที่เรียนรู้มากการเป็นผู้บริหารปัจจุบันเป็นยุคไอทีการก้าวทันเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต (internet) เป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวันเป็นเครื่องมือในการประกอบธุรกิจเป็นสื่อที่จำเป็นของภาครัฐในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารออกไปสู่สังคมภายนอกให้ได้ทราบนำความรู้ไปสู่เป้าหมายขององค์กรเพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายหรือแผนงานการเป็นผู้บริหารยุคใหม่ต้องมีความมุ่งมั่นมีแรงบันดาลใจมีแนวคิดใหม่ๆทางการบริหารการศึกษามาใช้ในการบริหารงาน สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของนายเกียรติศักดิ์ ธรรมโอรส ที่กล่าวว่า ผู้บริหารควรมีใจหวังใยในหน้าที่ความรับผิดชอบใส่ใจการใส่ใจและเอาใจใส่ทั้งในเรื่องงานและเรื่องความสัมพันธ์ที่ดีกิจที่เราควรทำทั้งหลายไม่ใช่แค่หน้าที่การงานแต่หมายรวมถึงภาระหน้าที่ต่างๆที่ต้องรับผิดชอบ

เช่นภาระเรื่องการศึกษาหรือกิจใดๆพึงต้องรับผิดชอบขณะนั้นสมใจผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์โดยมุ่งหวังให้งานที่มอบหมายเกิดสัมฤทธิ์ผลดังหวังดังนั้นผู้นำควรมีวิสัยทัศน์ที่ว่ามีใจใส่ใจใจสมใจ สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของนายศุภมลคล อินทร์สนอง ที่กล่าวว่า การเป็นบุคคลที่มองการณ์ไกลมองไปข้างหน้าและมีความคิดที่สัมพันธ์กันการเป็นผู้นำต้องกล้าตัดสินใจกล้ารับผิดชอบรอบรู้สถานการณ์ตีมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์การเป็นนักบริหารจัดการที่ดีต้องมีการวางแผนมีทักษะในการประสานงาน สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของนางกัญญาชญัญ เหมือนเตย ที่กล่าวว่า ลักษณะของการเป็นผู้นำที่สำคัญคือ ความมีวิสัยทัศน์ มีความรู้มีความสามารถในการติดต่อสื่อสารมีความซื่อสัตย์มีความคิดสร้างสรรค์และผู้นำสมัยใหม่จะต้องเน้นการมีวิสัยทัศน์มีคุณธรรมและมองการณ์ไกลจะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้รอบปฏิภาณไหวพริบดีมีความถ่อมตัวให้เกียรติผู้อื่นเข้าใจในสภาพและความคิดคนอื่นมีความเสียสละไม่เอาเปรียบผู้อื่นและช่วยเหลือผู้อื่นหากมีโอกาสมีความขยันอดทนเพื่อให้ผู้ปฏิบัติตามนั้นปฏิบัติตามอย่างมีความสุข

๒) การศึกษาหลักและวิธีการพัฒนาคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาด้านวิธวิธี (จัดการธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญในงาน) พบว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความชำนาญและมีประสบการณ์ มีทักษะ มีจิตวิทยาในการบริหารหลายๆ ปี จึงจะบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการสร้างความชำนาญ มองปัญหาคืออะไร หรือคาดการณ์ปัญหา แล้วจะพัฒนาตนเอง เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น จะใช้สิ่งที่เตรียมไว้มาแก้ปัญหา ความชำนาญในหลายๆ ด้าน ทำไม่ได้แต่ต้องเข้าใจธรรมชาติที่มีความแตกต่างกันเป็นผู้บริหารต้อง

มีความเข้าใจ เป้าหมาย ที่ต้องสร้างความชำนาญ มีความรู้ในสายงานนั้น ต้องเข้าใจ ผู้ได้บังคับบัญชา ถ้าบกพร่องตรงไหน ให้พัฒนา งานให้ตรงในส่วนนั้น สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ ของนางจันทร์เพ็ญ อินโท ที่กล่าวว่า ทักษะในการบริหาร มีความเชี่ยวชาญในการบริหาร ทำงานเป็นทีม ช่วยเหลือเมื่อพบข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดในการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และทำงานโดยผ่านผู้อื่นได้มีความเต็มใจในการแก้ไขปัญหาการใช้ประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ ทักษะจิตวิทยาหลัก จิตวิทยาและปรัชญาของการบริหาร นำพาจิตใจ ของผู้ร่วมงานให้ยึดหลักศูนย์รวมของการทำงาน ให้อยู่ที่สถานศึกษา เป้าหมายของความชำนาญ สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของนายพรชัย สมพงษ์ ที่กล่าวว่า ผู้รอบรู้การศึกษาดีมีความรู้ ความสามารถในสาขาวิชาที่เกี่ยวกับงานต่างๆ ไป มีความชำนาญในด้านต่างๆ ขององค์การหรือหน่วยงานที่ตนปฏิบัติอยู่โดยเฉพาะ ซึ่งตนเอง รับผิดชอบ สามารถรวบรวมความคิดของ ผู้ร่วมงานมาสรุปและแนะนำให้ผู้ร่วมงานอย่าง กระตือรือร้น มีความตั้งใจจดทน มีทักษะด้าน ความชำนาญ และมีความพร้อมในการทำงาน สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของนายเกียรติศักดิ์ ธรรมโอส ที่กล่าวว่า แนวทางการพัฒนางาน ผู้บังคับบัญชาได้ใช้ความชำนาญ ความรอบรู้ใน ด้านต่างๆ อย่างรอบคอบในการพิจารณาสั่งการ ในเรื่องนั้นๆ เพื่อให้ผู้ได้บังคับบัญชาได้ ปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จ เผยแพร่กฎหมาย ระเบียบต่างๆ ให้ข้าราชการครูและบุคลากร ทางการศึกษาทราบ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิด ผิดพลาด เพิ่มประสิทธิภาพให้กับคนทำงาน โดยการ สร้างประสบการณ์ด้านทฤษฎี และปฏิบัติ ให้สม กับเป็นผู้ชำนาญงานในด้านนั้นๆ สอดคล้องกับ บทสัมภาษณ์ของนายศุภมลคล อินทร์สนอง ที่ กล่าวว่า ผู้บริหารควรมีการศึกษา หรือผ่าน

การศึกษาในด้านการบริหาร ในการปฏิบัติควบคุม กัน ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในหน่วยงานเดิม เป็นพื้นฐานจะมีประสบการณ์การของความ ชำนาญเฉพาะด้าน สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ ของนางกัญญาชัยณีย์ เหมือนเตย ที่กล่าวว่า ซึ่ง จะทำให้งานดำเนินการไปอย่างมีระบบ มี ขั้นตอน เพราะผู้บริหารที่มีความชำนาญจะคอย ดูแล คอยฝึกฝนในเรื่องของเทคนิคหรือทักษะ ด้านๆ เพื่อเป็นการเพิ่มพูน ความรู้ การใช้ ประสบการณ์ ความสามารถ ทักษะจิตวิทยา หลักจิตวิทยาและปรัชญาของการบริหาร นำพา จิตใจของผู้ร่วมงานให้ยึดหลักศูนย์รวมของ การทำงานให้อยู่ที่สถานศึกษาเป้าหมายของความชำนาญ

๓) การศึกษาหลักและวิธีการพัฒนา คุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทฤษฎี ปาปนิคสูตรของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านนิสสัยสัมพันธ์ (การมีมนุษยสัมพันธ์) พบว่า ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ วางตัวเป็นกลาง เป็นผู้มีจิตวิทยาสูงอาศัยความสามารถโน้มนำว จิตใจคนให้มาร่วมทำงาน ซึ่งเป็นความสามารถ เฉพาะบุคคล การบริหารทำงานเป็นทีม ช่วยเหลือเมื่อพบข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดใน การทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และ ทำงานโดยผ่านผู้อื่นได้ มีความเต็มใจในการ แก้ไขปัญหาสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้า กับลูกน้องแบบตัวต่อตัว จะพัฒนาความเป็น ผู้นำและช่วยให้ได้ข้อมูลในการตัดสินใจดีขึ้น สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของนางจันทร์เพ็ญ อินโท ที่กล่าวว่า ผู้บริหาร ต้องพิจารณาให้รู้จัก ประมาณในความเพียงพอขององค์การ ความ เป็นผู้รู้จักกาลเวลา คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม ความเป็นผู้รู้จักชุมชน สอดคล้องกับบท สัมภาษณ์ของนายพรชัย สมพงษ์ ที่กล่าวว่า การ บริหารจัดการที่สร้างความสัมพันธ์ด้วยความ เมตตา เป็นภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร ความเป็น ผู้รู้จักบุคคล คือ รู้จักความแตกต่างของบุคคล

และหน้าที่ของตนที่ต้องรับผิดชอบในองค์การ ในด้านหน้าที่หลัก และความรับผิดชอบต่อตาม ตำแหน่งในองค์การตามหลักการบริหารและยัง ต้องรู้จักหน้าที่รอง คือ การเป็นบุคคลตัวอย่าง ที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนกลุ่มที่ช่วยเหลือสมาชิกในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเพื่อสร้างสัมพันธภาพและประสานงานภายในกลุ่มให้มีความสามัคคี เพื่อให้งานต่างๆ สำเร็จบรรลุเป้าหมายได้ ผู้นำจึงควรเป็นผู้ที่มีทั้ง ธรรมและความรู้ สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของนายเกียรติศักดิ์ ธรรมโอรส ที่กล่าวว่า ผู้บริหารควรมีคุณธรรมของผู้ปกครองหรือ ทศพิธราชธรรมเป็นที่ยอมรับกันในยุคไอที มีการศึกษาเรียนรู้ตลอดเวลา มีความสามารถในการนำองค์ความรู้มาประยุกต์ สิ่งสำคัญที่จะสร้างความเชื่อมั่นได้นั้นคือ ความกล้าที่จะตัดสินใจ หากพิจารณาด้วยความรอบคอบว่าเป็นความคิดที่ดีงาม ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม การจะทำให้ผู้เกี่ยวข้องยึดถือคำพูดและคำสั่งของผู้นำ เพื่อให้ปฏิบัติตามอย่างราบรื่นสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของนายศุภมลคล อินทร์สนอง ที่กล่าวว่า การเป็นผู้นำยุคใหม่ต้องสามารถสื่อสารข่าวสารได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถ สื่อความคิด แผนงานสำหรับอนาคตได้ การมีมนุษย์สัมพันธ์ต้องประสานให้ได้กับการร่วมมือภาครัฐด้วยกัน กับประชาชนทั่วไป กับผู้นำในพื้นที่ในภูมิภาค เพราะปัจจุบันการสื่อสารด้านเทคโนโลยีต่างๆ มีความก้าวไกล ความสัมพันธ์อันดีจะนำพาความร่วมมือเพื่อการพัฒนาทั้งภายในองค์การ และภายนอกองค์การ สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของนางกัญญาชญญ์ เหมือนเตย ที่กล่าวว่า การเป็นผู้บริหารต้องคิดดี ต้องทำอะไรให้ลูกน้องเป็นสุขในการทำงาน หาแรงจูงใจในการทำงาน การดูแลเอาใจใส่ ต้องพัฒนาด้านบุคลิกภาพ เพื่อให้ความสมัครสมานสามัคคี มีความสุขในการทำงานร่วมกัน เป็น

ผู้นำ ต้องเป็นผู้สาคิดความเป็นคนดีให้ได้ มาตรฐานของความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคม การมีน้ำใจ ต้องการผู้บังคับบัญชา เป็นแบบอย่างที่ดี การมองโลกในแง่บวกจะมีความสุข

๓. ผลการเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑) ด้านจักษุมา พบว่า ผู้บริหารควรมีการสร้างวิสัยทัศน์ในองค์การ มีการวางแผนดำเนินการ มีการสนับสนุนฝึกอบรมกับหน่วยงาน มีแนวคิด วิเคราะห์สถานการณ์ร่วมไปถึงช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเต็มความสามารถ และทุ่มเทกับการบริหารงาน ควรรู้เวลาและโอกาสในการพัฒนาโรงเรียน มีแผนในการพัฒนาที่ดีกว่านี้ การปฏิบัติงานหรืองานในโรงเรียนใช้เวลาให้เหมาะสม ไม่เอาเวลาเรียนของนักเรียนไปใช้ในงานส่วนตัวและควรที่จะมีเป้าหมายและแผนในการดำเนินงานให้ชัดเจนมากกว่านี้

๒) ด้านวิธูโร พบว่า ผู้บริหารควรมีความหมั่นเพียร หมั่นฝึกฝน กระตุน มุ่งมั่น มีความอดทน อดกลั้น มีการส่งเสริมและสนับสนุน เอาใจใส่ ไม่ควรที่จะเลือกปฏิบัติ ควรเลือกบุคลากรในการทำงานให้เหมาะสมกับตำแหน่งความสามารถของบุคคลนั้นๆ ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ควรเป็นมิตรแท้กับชุมชน และองค์กรอื่นๆ เพื่อที่จะทำให้ได้รับความไว้วางใจจากบุคคลภายในและภายนอก ควรมีการอบรมการบริหารงานด้านบุคลากรเพื่อให้เกิดประโยชน์และคุณค่าแก่ผู้ปฏิบัติงานทุกคน ตลอดจนสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับหมู่คณะและองค์กรได้

๓) ด้านนิสสยสัมปันโน พบว่า ผู้บริหารควรมีความสุภาพ อ่อนโยน เอาใจใส่ มีความกระตือรือร้น รับรู้และใคร่ครวญในสิ่งที่ทำ ควรมี

ความเป็นกันเองกับทุกๆ คน ไม่เลือกฝ่าย ควรเปิดใจกว้างและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา และความรู้สึกของผู้ร่วมงาน พร้อมให้คำปรึกษาให้ความช่วยเหลือ ให้เกียรติ มีความชัดเจนในเรื่องงาน และปล่อยวางให้มากกว่านี้

อภิปรายผลการวิจัย

๑. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านนิสสัยสัมพันธ์ ด้านวิธูโร ด้านจักขุมา ตามลำดับ เมื่อพิจารณาผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำ คือ มีความสามารถในการนำพาโรงเรียนไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ มีความรู้ความเข้าใจ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความคิดที่รอบคอบ มีจัดการธุระได้ดีมีความชำนาญในงาน และมีมนุษยสัมพันธ์ มีความสุภาพ อ่อนโยน เอาใจใส่บุคลากร ที่ปฏิบัติงาน เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย มีความกระตือรือร้น พร้อมให้คำปรึกษาแนะนำที่ถูกต้อง และหมั่นตรวจสอบข้อบกพร่องเพื่อการบริหารจัดการและมีใจผูกพันอยู่กับงานในหน้าที่รับรู้และใคร่ครวญในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความรอบคอบพร้อมให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา มีการยกย่องให้เกียรติผู้อื่น เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน ให้มีความสัมพันธ์กันและมีการควบคุมอารมณ์ได้ดี มั่นคงจริงใจที่จะทำงานแม้ในยามเกิดภาวะวิกฤติและผลกระทบจากเหตุการณ์ผันผวนของภายนอกและให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาส และตรวจสอบงานที่มอบหมายอยู่เสมอ เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพมีความเป็นกันเองกับคนทุกๆ คนทำงานร่วมกันไม่ทอดทิ้งกันจนกว่า

งานจะสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนางพัชรี ชำนาญศิลป์ (๒๕๕๘) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้เชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยการอาชีพเขต ภาคเหนือตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า ๑) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยการอาชีพเขตภาคเหนือตอนล่าง มีจำนวน ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) องค์ประกอบด้านวิสัยทัศน์ มีจำนวน ๑๐ ตัวแปร ๒) องค์ประกอบด้านความชำนาญมีจำนวน ๑๐ ตัวแปร ๓) องค์ประกอบด้านมนุษยสัมพันธ์ มีจำนวน ๑๐ ตัวแปร ๔) องค์ประกอบด้านคุณธรรม มีจำนวน ๑๐ ตัวแปร

๒. การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยการอาชีพเขตภาคเหนือตอนล่าง ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีการวางแผน มีความรอบคอบ กล้าตัดสินใจ มีความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์และกำหนดทิศทาง มีทักษะด้านเทคโนโลยีใหม่ๆ มีประสบการณ์ มีความขยันหมั่นเพียรในการฝึกฝน ตั้งใจอดทน ให้ความช่วยเหลือ มองโลกในแง่บวก สร้างความสัมพันธ์ มีจิตอาสา ซื่อสัตย์ จริงใจ มีสัจจะ คำมั่นสัญญา มีจิตใจเป็นกลาง กระจายอำนาจ ส่งเสริมการศึกษา นำหลักธรรมมาใช้ มีเหตุและผล รอบคอบ ใส่ใจประเมินผล สร้างศรัทธา ความเชื่อมั่น ยึดหลักอิทธิบาท ๔

๓. การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยการอาชีพเขตภาคเหนือตอนล่างประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ๔ องค์ประกอบ คือ ๑) องค์ประกอบด้านวิสัยทัศน์ (จักขุมา) ประกอบด้วย สร้างวิสัยทัศน์ในองค์การ มีความรู้ความสามารถ มีการวางแผน มีแนวความคิดใหม่ๆ ๒) องค์ประกอบด้านความชำนาญ (วิธูโร) ประกอบด้วย ความหมั่นเพียรในการฝึกฝน เทคนิคและความถนัด ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ทางงาน ทักษะความ

ชำนาญ มีความตั้งใจอดทน ๓) องค์ประกอบด้านมนุษยสัมพันธ์ (นิสสัยสัมปันโน) ประกอบด้วย ความสุภาพ อ่อนโยน เอาใจใส่ กระตือรือร้น มีใจผูกพันอยู่กับงาน สร้างมิตรภาพ การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น การยกย่อง ให้เกียรติผู้อื่น ๔) องค์ประกอบด้านคุณธรรม (อิทธิบาท ๔) การใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ความซื่อสัตย์สุจริต สร้างความศรัทธาเชื่อมั่น ส่งเสริมมีการศึกษาเพิ่มเติม ใส่ใจการประเมินผล สอดคล้องกับแนวคิดของพระราชวรมุณี (ประยูร ธมมจิตโต) (๒๕๔๙) ได้กล่าวถึงการพัฒนาตามหลักพุทธธรรม ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในทุติยาปาปณิกสูตรว่า จักขุมา หมายถึง มีปัญญามองการณ์ไกล ต้องสามารถวางแผนและฉลาดในการใช้คน คุณลักษณะแรกนี้ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Conceptual skill คือ ความชำนาญในการใช้ความคิด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามีการวางแผนในภาพรวมขององค์กร บนพื้นฐานของข้อมูลสภาพแวดล้อม และต้องอาศัยผู้นำองค์กร บุคลากรในองค์กรที่มีความเข้าใจในกระบวนการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาองค์กรไปสู่อนาคตที่ประสบผลสำเร็จทำให้องค์กรมีความมั่นคง ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับการนำวิสัยทัศน์มาใช้ในการจัดการบริหารสถานศึกษา วิธูโร หมายถึง การจัดการธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน คุณลักษณะที่สองนี้ตรงกับคำว่า technical skill คือความชำนาญด้านเทคนิค นิสสัยสัมปันโน หมายถึง พึงพาอาศัยคนอื่นได้ เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี ข้อนี้ตรงกับคำว่า Humnrelation skill คือ ความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์ซึ่งหลักทุติยาปาปณิกสูตร เป็นพระสูตรที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางศาสนา คือพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้บริหารที่ดีไว้ว่า ข้อที่ ๑ คือ จักขุมา (การมีวิสัยทัศน์) ข้อ ๒ วิธูโร (มีการจัดการที่ดี มีความรู้ความชำนาญในงาน) ข้อ ๓

นิสสัยสัมปันโน (การมีมนุษยสัมพันธ์) โดยทั้งสามเป็นสิ่งสำคัญต่อผู้บริหารมากโดยเฉพาะการมีวิสัยทัศน์ หรือจักขุมา ถือว่าเป็นหลักการของนักบริหารที่ทันสมัยที่สุด เพราะการมองการณ์ไกลนั้น เป็นลักษณะที่ผู้บริหารมีปัญหา ในการวิเคราะห์อนาคตทำให้ตนเองประสบผลสำเร็จในงานสามารถทันคู่แข่งขั้นได้ขณะที่วิธูโร การชำนาญเฉพาะด้านในงานที่รับมอบหมายนั้น เป็นความสามารถเสริมในศักยภาพตัวตนของผู้นำ ส่วนนิสสัยสัมปันโน เป็นความสามารถด้านมนุษยสัมพันธ์ที่จะสร้างความเข้าใจที่ดีระหว่างสมาชิกในองค์การซึ่งจะส่งผลต่อรูปงานที่มีประสิทธิภาพ โดยหลัก ๓ ข้อมีอยู่ภายในของคุณลักษณะผู้บริหาร และหากหลอมรวมกันก็จะ เป็นภูมิคุ้มกันที่มีประสิทธิภาพในการบริหารงานในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี ทำให้การบริหารงานประสบความสำเร็จหรือผ่านพ้นวิกฤติต่างๆ ไปได้

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ต้องเป็นผู้ที่เรียนรู้มาก คือ ได้อ่าน ได้ฟัง ได้เห็น ได้ทำมาก คนที่มีวิสัยทัศน์และมุ่งมั่นนำวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติ มักจะสำเร็จ

๒) ผู้บริหารต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และมีความสามารถในการบริหาร จนมีความชำนาญเฉพาะด้าน หรือเชี่ยวชาญ เพื่อเป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชา

๓) ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลทุกคนทั้ง นาย ลูกน้อง เพื่อนและคนทั่วไป เพราะความสำเร็จในการบริหารไม่ได้เกิดจากการทำงานเพียงลำพังของผู้บริหาร แต่เกิดจากการที่ทุกฝ่ายให้การช่วยเหลือและสนับสนุน

๔) ผู้บริหารต้องมีคุณธรรมประจำใจตั้ง โลหิต ที่หล่อเลี้ยงจิตวิญญาณผู้บริหารให้เป็นผู้คิดดี พูดดีและทำดี ผู้ที่มีคุณธรรมประจำใจจะมี

สิ่งซึ่งดงามเสมอ จึงทำให้สามารถครองตน ครองคน ครองงาน ได้อย่างสง่างาม

๕) ผู้บริหารควรเลือกคนให้เหมาะสมกับตำแหน่งงานโดยคำนึงถึงภาวะผู้นำและความสามารถของผู้ที่จะเป็นผู้บริหารในตำแหน่งนั้นๆ

๖) ผู้บริหารควรที่จะให้ความสำคัญในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้นำและภาวะผู้นำของผู้บริหาร แล้วนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเหล่านั้น ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการบริหารองค์การหรือหน่วยงานของตนอย่างจริงจังชัดเจน เป็นรูปธรรม จนสามารถวัดผลและประเมินผลได้

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) ควรมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ โดยให้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการปฏิบัติงาน มีการจัดการที่มีแบบแผน มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีตามหลักทศตยาปณิกสูตร

๒) ควรเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้แสดงบทบาทอย่างจริงจัง และมีเทคนิคการบริหารงาน เป็นกลวิธีจัดการที่มีปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ให้เกิดผลสำเร็จ การบริหารตนเป็นความเข้าใจในความสำเร็จของชีวิต ที่มีสุขจากการทำงานในความรับผิดชอบ จนสำเร็จมากกว่าตำแหน่งหน้าที่ฐานะทางเศรษฐกิจ โดยนักบริหารต้องมีคุณธรรมสำหรับผู้นำ

๓) ควรส่งเสริมให้บุคลากรได้มีโอกาสศึกษาต่อให้สูงขึ้น เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาองค์การ และสอดคล้องกับการบริหารจัดการ มีความรอบรู้ทางวิชาการ และวิชาชีพ และต้องพัฒนาตนให้เกิดความรอบรู้สูง มีความคิดเชิงวิสัยทัศน์คิดเป็นระบบ และคิดทั่วทุกด้านในการแก้ไขปัญหาปรับปรุงพัฒนางาน ปรับตัวปรับความคิดให้ทันสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเสริมสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงาน คำนึงถึงต้นทุนผลลัพธ์และ

ผลสำเร็จของงาน มีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง รู้จักเสียสละให้อภัยเปิดใจกว้างยอมรับการเปลี่ยนแปลงมีความอดทนและมองโลกในแง่ดี

๔) ควรมีการส่งเสริมการพัฒนาและสร้างภาวะผู้นำให้กับผู้บริหาร ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้จิตใจลูกน้องต้องมีความหนักแน่นมั่นคงและสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละบุคคล และรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง๑) ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน

๓. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการวิจัยสภาพปัญหาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้ทราบว่ามีปัญหาและความต้องการในประเด็นใดที่สำคัญ

๒) ควรมีการศึกษาหลักธรรมด้านอื่นๆ เช่น ทศพิธราชธรรม ศีล ๕ พรหมวิหาร ๔ อริยสัจ ๔ สปัปฺริสธรรม ๗ เพื่อนำมาส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำของโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในอำเภอหรือจังหวัดอื่น ๆ

๓) ควรทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดอื่นๆ และในจังหวัดอื่นๆ

๔) ควรมีการนำผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไปพัฒนาเป็นรูปแบบการวิจัยแบบอื่นๆ

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๕๓). **แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาตามกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- นายอัคราธร สัมณชีโว. (๒๕๕๐). **คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ของชุมชน**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระครูโสภาสนนทกิตติ์ (ศักดิ์ดา แสงทอง). (๒๕๕๗). **ภาวะผู้นำที่ดี เก่ง ในศตวรรษที่ ๒๑ ในทัศนะพระพุทธศาสนา**. **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗ : ๑๓๗-๑๓๘.
- พัชรี ชำนาญศิลป์. (๒๕๕๘). **การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยการอาชีพเขตภาคเหนือตอนล่าง**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวรมนี (ประยูร ธมมจิตโต). (๒๕๕๙). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.